

DISKOUR SEF ZIS A LOKAZYON RE-OUVERTIR LANNEN SIPRENM 2025

BYENVENI E LENTRODIKSYON

Prezidan Larepublik, Mr Wavel Ramkalawan; Premyer Dam, Madanm Linda Ramkalawan; Vis Prezidan Larepublik, Mr Ahmed Afif; Speaker Lasanble Nasyonal, Mr Roger Mancienne; Prezidan Lakour Dapel par enterim; Ziz Lakour Dapel; bann koleg Ziz Lakour Siprenm; Onorab Prokirer Zeneral; Komisyoner Lapolis; Dirizan Zafer Gouvernman dan Lasanble Nasyonal; Tyermenn CAA; Komisyoner Komisyon Anti-Koripsyon; Ombudsman; Tyermenn PSAB; Direkter Komisyon Reform Legal; Reprezantan Legliz Katolik; Reprezantan Legliz Anglikan; *Master* Lakour Siprenm; Mazistra; Rezistrar; Bann Avoka; Avoka Leta; reprezantan bann diferan lafwa prezan; bann manm staff Zidisyer; bann manm medya; e lepep Seselwa ki pe swiv nou lo medya sosyal e lo televizyon; bann envite distenge; madanm ek msye, bonzour.

Ozordi, mon oule komanse, par ankor enn fwa, met lanfaz lo serten prensip fondamantal ki soutenir nou sosyete demokratik e asir proteksyon drwa endividyel: Rule of Law e separasyon pouvwar. Sa bann konsep i pa zis bann konstriksyon teorik ki ganny trouve dan konstitisyon; me zot osi bann pilye esansyel ki siport lazistis, egalite, e rann kont dan nou sistenm gouvrenans.

Anmezir ki nou navig atraver bann defi konpleks dan lasosyete, i enportan pou reflexir lo ki manyer sa bann prensip i enterakte avek kanmarad.

Rule of Law

Rule of Law i servi koman fondasyon lo ki nou sistenm legal i debout, asire ki bann lalwa i ganny aplike dan en fason egal e ekitab pou tou endividi. I osi en sofgard kont gouvrenans arbitrer e en protekter drwa imen.

Separasyon Pourvwar

Egalman enportan i separasyon pouvwar, ki diviz lotorite gouvrenmantal parmi bann diferan brans—legzekitif, lezislatif, e zidisyer. Sa divizyon i tre enportan pou anpes nenport antite servi pouvwar san kontrol, e alor promot en sistenm check and balance ki promot latransparans ek rann kont.

Legzekitif i responsab pou enplimant bann lalwa e administre bann servis gouvrenman. I ganny dirize par Prezidan, ki ganny elekte direkteman par vot popiler pou en maksimanm de manda senk an. Prezidan ek bann Minis ki i apwente i annan lotorite enportan lo bann loperasyon gouvrenmantal me zot osi rann kont avek Lasanble Nasyonal, ki sirvey bann aksyon egzekitif.

Lasanble Nasyonal i annan pouvwar Lezislatif eksklisiv pou fer e pas bann lalwa ki tous tou endividi dan Sesel. Sa i enkli propoz lezislasyon atraver *Public Bills* e amann Konstitisyon kan i neser. Rol sirveyans Lasanble i enplik egzamin bann aksyon egzekitif, finans leta, e son bann polisi.

Zidisyer i enterpret e ranforsi bann lalwa dan Sesel e i konpri diferan lakour enkli Lakour Siprenm (ki osi fonksyonn koman Lakour Konstitisyonnel), Lakour Dapel, Lakour Mazistra, parmi lezot lenstitisyon. Zidisyer i fonksyonn endependaman avek tou le de brans Egzekitif e Lezislatif, e asire ki bann enterpretasyon legal i reste enparsyel; lib e san lenfliyans politik. Lendependans sa bann lakour i neser pou mentenir prensip *Rule of Law*. Bann ziz i ganny apwente baze

lo merit olye afilyasyon politik, ki ede mentenir enparsyalite dan bann prose legal.

Sistem *check and balance*

Menm si sak brans i fonksyonn endepandaman, zot in ganny konsevwar pou enterakte avek kanmarad dan bann fason ki mentenir balans dan bann loperasyon gouvernman. Par egzanp:

- Prezidan i kapab konvok sesyon Lasanble Nasyonal oubyen dizourd li avan son manda i terminen.
- Me Lasanble Nasyonal i annan kapasite sirveyans lo bann aksyon egzekitiv atraver kestyonn minis e egzamin bidze.
- Zidisyer i kapab revwar bann Lalwa ki ganny pase par Lasanble Nasyonal pou asire ki zot an konformite avek standar konstitisyonnèl.

Proteksyon Drwa Imen

Sapit III Konstitisyon i enkli Sart Seselwa pour Drwa ek Liberte Imen Fondamantal, ki reflekte bann standar drwa imen enternasyonal parey ki ganny trouve dan bokou bann trete enternasyonal ki Sesel i form parti ladan. Sa *Charter* i donn sitwayen bann diferan drwa ki kapab ganny ranforsi ankour, e sa I ranforsi prensip Rule of Law *par* les bann endividi rod reparasyon pou bann vyolasyon. Anba konstitisyon lakour Konstitisyonnèl i oblize fer referans avek sa bann lenstriman enternasyonal ler i pe enterpret Konstitisyon.

Kad Konstitisyonnèl

Konstitisyon i etabli nou pei koman en Repiblik demokratik milti-parti e souverèn avek tou sa bann sofgard an plas. I plas Zidisyer koman larbit final pou asire ki sa bann lobligasyon demokratik i ganny mentenir san lafreyer; faver oubyen move volonte. Ozordi nou rekonfirm ankor enn fwa sa langazman ki osi prezan dan nou serman e nou donn nou garanti ki nou pou mentenir li a tou pri.

Sa enterdepandans parmi bann brans gouvernman i ranforsi responsabilite dan bann fonksyon gouvernman anmenmtan ki i protez bann liberte endividyel kont bann labi pouvwar potansyel. Separasyon pouvwar e sistenm check and balance i marse e pe kontinyen marse. Sesel i kapab fyer pou enn sa bann pei rar dan larezyon kot olye lager ek kanmarad oubyen esey abes pouvwar kanmarad, tou le 3 brans pe zve zot rol ki Konstitisyon in donner, e sa i permet pei plito konsantre lo krwasans e prosperite ki olye kriz konstitisyonnel. Sepandan, napa en sistenm parfe. Vi ki sistenm i ganny dirize par imen, nou forse tanzantan rankontre bann fot zizman ek bann fo pa. Sepandan, ler bann tel sitiasyon i arive, nou tou nou bezwen rekonnet ki sa i leka, redress keksoz e rod bann solisyon amikal. Si rezolisyon pa posibil, Zidisyer i ganny pouvwar final pou adres okenn lenzistis ki arive.

AKTIVITE ZIDISYER SESEL AN 2024

An 2024, Zidisyer Sesel in angaze aktivman dan diferan linisyativ avek bi ranforsi ledikasyon legal, amelyor bann prosesis zidisyer, ranforsi bann lyen ek kad entern e adres bann size legal enportan dan pei. Nou ti osi rankontre en pe defi.

Kondannasyon Vyolans kont Zidisyer

Lannen pase malerezman nou ti sibir bann sispekte latak gas kot Palais des Justice kin koz victim parmi nou lekip, sa defi ti anpes nou travay pou en pe letan. Mon kondann fortman sa bann vyolans. Sa bann tel latak i pa zis en lofans lo nou bann lenstitisyon zidisyer me i osi en latak direk lo bann prensip lazistis ek sekirite ki soutenir nou sosyete e konfyans ki Seselwa in met dan nou. Litolizasyon bann azan simik kont bann seselwa, partikilyerman dan en lespas sakre dedye a lazistis ek lalwa, i konpletman deplorab. I minimiz prensip *Rule of Law* e enkilke lafreyer dan bann ki rod lazistis. Nou bezwen reste vizilan kont bann tel menas e asire ki nou lakour i reste en refiz pou tou endividi ki pe rod solisyon zot problem.

Mon ti a kontan eksprim mon rekonesans senser avek bann staff devoue e bann personnel sekirite ki'n azir vitman e efektifman pandan sa kriz. Zot repons rapid e laderans avek bann protokol sekirite etabli ti enstrimantal pou met sitiasyon anba kontrol e evite ki I ti vin enn ki pli serye. Profesyonalizm demontre par nou bann lekip sekirite i egzampler e nou apresye zot langazman pou protez piblik e lentegrite nou sistenm Zidisyer. Mon osi rekonesan anver bann manm piblik ki'n zeneralman konpran bezwen pou nou, an rezilta, amelyor bann prosedir sekirite pou bann ki pe ganny akse avek lakour. Mon osi rekonesan anver tou bann ziz ki malgre bann risk pour zot sekirite personnel in kontinyen rann servis toulezour pandan sa letan, an reprezantan vre kouraz zidisyer. Anmezir ki nou bouz devan dan en nouvo lannen, annou reafirm nou langazman anver lazistis, sekirite, e rezilyans kont tou bann akt teoris. Ansanm, nou pou asire ki bann tel lesey pou deranz nou bann proses legal pa pou reisir.

Kondannasyon pou politiz Zidisyer

Koman Sef Ziz Sesel, mon osi santi mwan oblize pou adres bann lesey resaman par serten endividi e group pou politiz nou sistenm Zidisyer, e nou lenstitisyon byen estimen. Lentegrite ek lendepandans sistenm Zidisyer i primordyal pou mentenir prensip Rule of Law e asir lazistis pou tou sitwayen. Okenn zefor pou minimiz sa lendepandans i menas non selman Zidisyer, me osi fondasyon nou la demokrasi.

Mon kondann fortman okenn aksyon ki annan pour bi politiz zidisyer oubyen kree divizyon parmi bann zofisye Zidisyer pour benefis personnel oubyen politik. En tel konportman pa zis minimiz lotorite nou lakour me i osi poz en risk enportan pou ladministrasyon lazistis enparsyal. I enportan ki tou parti prenan i respekte separasyon pouvwar parey in enskrir dan nou Konstitisyon e evite angaz zot dan bann aktivite ki kapab konpromet lentegrite zidisyer.

I enportan pou tou manm zidisyer reste ini dan zot langazman pou defann lazistis san lafreyer ou faver. Divizyon parmi bann zofisye zidisyer i kapab anmen lenkonsistans dan lenterpretasyon legal; zizman e fraternite

zidisyer, ki finalman fer ditor bann ki pe rod lazistis. Mon demann mon bann koleg ziz ek mazistra pou tenir ferm kont okenn lesey pou kree divizyon antre nou e pou travay kolaborativman ver amelyorasyon lefikasite ek kredibilite nou sistenm zidisyer.

Mon lans en lapel avek tou sitwayen, dirizan politik, e lorganizasyon sosyete sivil pou respekte nou lotonomi e pou kondann bann tel latak. Annou kolektivman sofgard son lentegrite an promouvwar en lanvironnman kot lazistis i rennyen san lenterferans oubyen divizyon. Ansanm, nou kapab asire ki Sesel i reste en pei ki annan lazistis pour tou.

Mo Ibrahim Index

Avan mon nonm serten aktivite kle ki'n deroule tou dilon lannen, mon krwar ki mon pa pou fer lazistis si mon pa fer referans avek Mo Ibrahim Index. Sesel ti vin en pei o-klase dan Gouvernans Zeneral dan Lafrik dan Lendeks Mo Ibrahim, avek amelyorasyon dan tou le 16 sou-kategori. Lanons, ki ti fer lannen pase, ti depan bokou lo progre dan *Rule of Law*, kot akse avek lazistis ti ganny pwen tre o. Annefe, sesel i enn bann pei tre rar dan Lafrik kot nenport dimoun i kapab anmenn en case ankour kont en lot e ganny lazistis ki zot merite. Mon pou demann Gouvernman pou kontinnyen met resours a dispozisyon Zidisyer e investi dan Rule of Law an zeneral. Sa i en lenvestisman ki vin avek rannman reel parey Mo Ibrahim Index in montre. Ki an konsekans atrakte lezot form investisman direk e endirek. Investiser pou investir dan en pei kot I santi ki son dwa I ganny proteze. Dan menm lalinny, e koman en siny nou kredibilite ki pe grandi dan larezyon, lannen pase, dan konferans bann Ziridiksyon Konstitisyonnell Lafrik (*CJCA*), Zidisyer Larepublik Sesel ti ganny elekte koman Vis Prezidan lo Konsey Egzekitiv. E osi dan sa menm laliny nou en manm nou lakour sesel ti ganny apwentelo lakour Zidisyer *COMESA*.

Avek progre ki'n ganny fer resorti par Lendeks Mo Ibrahim antet, les mwan aprezan fer resorti serten bann aktivite kle ki'n deroule pandan lannen.

Vizit Lakour Mazistra Praslin Praslin (Zanvye 2024)

Sef Mazistra ti akonpany Sef Ziz lo en vizit kot Lakour Mazistra Praslin an Zanvye 2024. Pandan sa vizit, plizyer size kle ti ganny adrese. Latansyon ti lo byennet bann staff lakour e nesosite pou amelyorasyon dan bann fasilite lakour e provizyon servis. Tou bann size striktirel e administratif ki ti ganny idantifye inn ganny adrese pli tar.

- **Lapwentman en nouvo Mazistra (Fevriye 2024)**

An Fevriye 2024, en nouvo Mazistra ti ganny apwente pou prezid Lakour Mazistra Praslin, an vi ki Sef Mazistra, ki oparavan ti ganny dezinyen Praslin I'n ganny responsabilite administratif adisyonnèl.

- **Manual lo Blansisaz Larzan**

An Mars 2024, Sesel ti devwal en manual Zidisyer pou bann pratikan legal ki ti ganny konsevwar pou konbat blansisaz larzan. Sa dokiman ti ganny devlope an kolaborasyon avek fasilite mondyal *EU* lo anti-blansisman larzan e finansman kont teoris. Mon met lanfaz lo son sinifikasyon dan ranforsman bann larepons zidisyer kont bann krim finansyel.

- **Zidisyer – Partenarya Medya**

Le 6 Me 2024 Zidisyer an partenarya avek Komisyon Medya, ti fer en kozri inogiral ki ti konsantre lo tenm “*Lenplikasyon legal lo reportaz bann prose mert e lezot ka sansib.*” Sa levennman ti annan pour bi donn bann zournalis bann apersi valab lo bann konpleksite ki relye avek bann prose par ziri e pour konpran son bann lenplikasyon legal. Nou kontinyen valoriz nou partenarya avek medya e swete fer ankor en tel kalite konferans pozitiv sa lannen.

- **Lazournen Konstitisyonnèl**

Alokasyon Lazournen Konstitisyonnèl lannen pase nou ti fer en kolok lo nou laliberte lekspresyon ki trouve dan Lartik 22 Konstitisyon. Bann diskisyon ki ti pran plas pandan bann diferan prezantasyon ti vibran e ekleran. Silvouple gard ou kalandriye ouver

pou bann diskisyon zour lazournen konstitisyonnel sa lannen, ki pou tourn otour bann mekanizm legal alternative pou rezourd konfli.

- **Vizit bann zofisye Zidisyer**

Bann zofisye Zidisyer sorti Sid Afrik ek Malawi ti vizit nou boner an Out. Zot ti ganny envite pour obzerv bann sesyon Lakour Dapel. Pandan zot sezour, zot ti osi ganny sans zwenn avek nou bann Zofisye Zidisyer lokal, obzerv prosedir dan Lakour Siprenm, e enterakte avek nou lekip. Zot ti osi vizit Lakour Mazistra, kot zot ti ganny montre bann diferan departman e fer bann kozri avek bann parti prenan lo fonksyon bann diferan lakour ek tribinal. Nou annan lespwar ki sa i ava ranforsi ankor plis nou partenarya avek bann reprezantan zidisyer rezyonal.

- **Nouvo manual levidans pour bann zofisye Zidisyer**

En nouvo manual levidans avek tit “*A Practical Approach to Evidence for Judicial Officers – Common Law Sources and African Applications*” ti ganny devwale le 29 Septanm 2024, Sa manual i servi koman en resours pou nou bann zofisye amelyor zot konprenezon e laplikasyon lalwa levidans.

- **Formasyon lo levidans nimerik**

Le 15 oktob 2024, bann ziz ek Judicial Research counsel ti ganny formen lo mannyer pou adres levidans digital dan bann prose modern par lafors servis sekre Ameriken. Sa formasyon i reflekte en rekonesans lenportans ogmantasyon levidans nimerik dan bann prosedir legal e i annan pour bi ekip bann zofisye zidisyer avek bann konpetans nesese pour zer bann tel ka efektivman.

Speech to text

Avek le bi pou ran nou sistenm *Court Reporting* pli efikas, tar lannen pase nou entrodwir dan la kour siprenm teknlozi “*speech to text*”, ki fer ki sa ki temwayaz oral an kour I otomatikman ganny met an ekrir par e *app*. Sa I fer ki nou *Court Stenographers* I kapab konsantre plis pour *edit* olye tip court proceedings an antye. En

keksoz ki donn zot plis letan pou zot tavay lo bann back log. Nou annan lide entrodwir sa teknolozi dan bann lezot lakour sa lannen.

- **Legzanmen/admisyon pou vin avoka**

Lannen pase ti vwar ladmisyon 8 Avoka; 4 Noter; 6 Avoka Leta e Asistan Avoka Leta e 3 Prokirer Piblik. Zidisyer i touzour kontan pou vwar ladmisyon bann nouvo zenn avoka a en moman kot bokou bann avoka sinyor pe aret zot servis oubyen pe pran mwens servis ki annan pou fer avek lakour.

Legzanmen pou admisyon avoka ti ganny fer depi le 18 Novanm ziska le 29 Novanm 2024. Nef etidyan lalwa ti fer sa legzanmen. Bann rezilta pou ganny bibliye byento. Sa legzanmen i enportan pou bann *graduates* dan lalwa ki anvi pratik koman avoka isi Sesel. Bann kandida ki kalifye i oblize anrezistre avek rezistrar Lakour Siprenm e soumet en kopi sertifye zot degre kalifikasyon. Se Lakour Siprenm ki fer bann kour vokasyonnel pour bann kandida kalifye e lannen pase pa ti en leksepsyon, avek sa kour ki ti komanse an Avril 2024.

Bann ki kit nou

Desanm lannen pase, ti avek sagrinasyon ki nou ti antann lanmor Msye William Hermine, Avoka, nou pran sa loportinite pou eksprim nou senser kondoleans manm son fanmiy. La kour Siprenm Mardi prosen dizer pou annan en ceremonial sitting dan son loner. E osi kin kit nou I ansyen Speaker Lasanble Nsyonal, Mr Patrick Pillay, nou osi eksprim nou senser kondoleans a son fanmir. Out lannen pase noun osi aprann lanmor Justice Emanuel Ayoola, ansyen Ziz La kour dapel, ki zot nanm I repoz an pe.

- **Ed Memwar avek Lazans pour bann dimoun dezabilite ek dimoun aze**

Avek bi pou asire ki nou bann dimoun aze e bann manm mwen kapab dan nou sosyete pa ganny kit deryer e ganny fer pou esper tro lontan pou bann servis zidisyer e ki zot ganny asiste pandan nou

servis, an Desanm 2024 nou ti antre dan en Edmemwar avek Minister Lazenés, Spor ek Lafanmir (Departman Lafanmir). La dan nou ti entrodwir en sistenm fast track pou servis zidisyer pou bann dimoun dezabilite e aze ki annan en kart fast track donnen par sa departman.

LAPWENTMAN

Lannen 2024 Lakour Dapel Sesel in vwar depar en Ziz Dapel Non-Rezidan ki son kontra ti fini an Out 2024. De nouvo Ziz ti ganny apwente dan Lakour Dapel Sesel. Zot ti asiz dan sesyon Desanm 2024. An Me 2024, en Mazistra ti ganny promosyon dan pos Sinyor Mazistra. Ti napa okenn nouvo lapwentman lo nivo Lakour Siprenm.

Konsernan bann staff sipor, depi Zanvye ziska Septanm 2024, noun in ranpli 16 post vid, ki ti enkli ranplasan pour bann enterpret, *reporters*, supervisor sekirite ek bann housekeepers. Avek *setup* en nouvo younit dan Divizyon Loperasyon ek Lozistik, younit mentenans ti konmans son loperasyon an Mars avek lapwentman en maintenance supervisor e par laswit lapwentman en zofisye maintenance. Sa younit in akey e pe siport skim Formasyon Laprantisaz kot bann etidyan lekol Lenstiti Teknolozi Sesel (*SIT*) pe ganny leksperyans e ganny nouvo konpetans dan domenn lenstalasyon elektrik, plonbaz, mason, sarpantye e lezot metye.

An plis, ti annan lezot lapwentman, tel ki Judicial Research Counsel, Court Reporter, Law Clerk, Drayver e Senior Accounts Assistant. Zidisyer ti osi anploy en nouvo Zofisye Dokimantasyon ki annan en Diplonm dan Bibliotek ek Lasyans Lenformasyon e ki pou siperviz fonksyonman efikas Sant Dokimantasyon.

Osi, pou promot karyer e krwasans personnel, nou bann anlwaye ti ganny sans pou avanse dan zot profesyon an anbarkan dan bann nouvo rol ek responsabilite tel ki siperviz en younit dan zot domenn respektiv, tel ki bann post Housekeeping Supervisor, Chief Court Interpreter, Senior

Accounts Assistant parmi lezot ankor. Avek bi pou zwenn bann anplwaye potansyel pou ranpli nou bann pos vid, idantifye bann nouvo konpetans, e angaz pli direktman avek bann fitir kandida, nou ti osi partisip dan lafwar rekritman anyel ki ganny fer dan diferan lenstitisyon.

STATISTIK

Swivan i en rezimen statistik bann ka atraver diferan lakour dan Sesel pou peryod ki fini le 30 Novanm 2024. Pour en loptik pli detaye ou kapab refer avek Rapor Anyel Zidisyer pour 2024, kin deza ganny pibliye;

- **Lakour Dapel:** In komans lannen avek 40 ka sivil; anrezistre 45 nouvo ka, konplet 66, kit 19 an atant. Pou bann ka kriminel, in komans avek 19, in anrezistre 24, in konplet 34, e i annan 9 ki an atant.
- **Lakour Siprenm:** Ti komans avek 741 ka sivil, ti anrezistre 877, ti konplet 807, e kit en rezilta 822 an atant. Dan bann ka kriminel, in komans avek 211, anrezistre 185, e konplet 202, avek 194 an atant.
- **Lakour Konstitisyonnèl:** In komans avek 10 ka, anrezistre 4, konplet 6, avek 9 an atant. Dan sa la kour ti annan en bes notab dan lanrezistremman par rapor avek bann lannen presedan.
- **Lakour Mazistra:** In komanse avek 1262 ka kriminel, anrezistre 3035, konplet 2802, e i annan 1488 an atant. Dan bann ka sivil, in komans avek 152, anrezistre 269, e konplet 236, avek 189 an atant.
- **Tribinal Lanplwa:** Ti komans avek 20 ka kriminel, anrezistre 16, konplet 12, avek 24 an atant. I ti vwar en logmantasyon dan lanrezistremman konpare avek lannen presedan.
- **Tribinal Lafanmir:** Ti komans avek 833 ka, anrezistre 1769, konplete 1493, kit 1113 an atant, sa I osi reflekte en logmantasyon dan lanrezistremman apartir 2023.

- **Fair Trading Tribunal:** In komans avek 16 ka, anrezistre 54, konplet 37, avek 33 an atant, ki endike en logmantasyon dan bann ka ki'n ganny file konpare avek lannen pase.

Sa bann statistik an zeneral i montre ki anmenmtan ki serten lakour pe zer zot bann ka dan en fason efikas, I annan lezot pe fer fas avek serten backlog. Bann stratezi pou amelyor kapasite e zer bann ka an atant i alor neser pou mentenir lefikasite.

Se avek sa an tet ki mon pe propoz bann sanzman dan bann lalwa ki regle bann prosedir legal e lentrodiksyon bann teknolozi ki mon pou sizere ozordi. Sa bann aktivite i ilistre en lapros proaktiv par Zidisyer Sesel pou adres bann defi legal kontemporan, tout an asiran ki bann pratikan legal i byen prepare pou zot responsabilite.

TENM POU LANNEN ZIDISYER 2025

Sa lokazyon ozordi, i pa senpleman en levennman seremonyal; I reprezant osi en renouvleman nou langazman kolektiv pou soutenir bann prensip lazistis ki fondamantal pou nou demokrasi. Pou ed nou fer sa, parey nou'n fer pandan bann lannen presedan nou met nou vizyon dan en tenm. Sa lannen nou'n swazir tenm: **“Lazistis pour tou: en responsabilite partaze”**, ki rezonn profonnman avek nou misyon koman gardyen lalwa. Nou bann langazman kontinyel e pou sa lannen I pou baze lo sa bann tenm e domenn swivan;

1. Teknolozi ek Akse avek Lazistis

Dan laz nimerik denozour, teknolozi i prezant defi e loportinite pou atenn lazistis pou tou. Menm si bann lavansman dan teknolozi i kapab amelyor akse avek lenformasyon ek servis legal, zot osi kapab agrav bann inegalite egzistan si i pa ganny byen enplimante. Nou bezwen itiliz teknolozi dan en fason responsab pou ranpli bann *gap* dan akse teknolozi, anmenmtan ki nou asire ki bann popilasyon vilnerab pa ganny kit deryer. An rezilta sa, e avek bi reste azour avek

bann meyer pratik, Zidisyer in an bark lo son semen ver e-justice par entrodwir online filing dan son prosedir. Anmezir ki nou pe koze, nou pe finaliz sa fasilite ki pou permet depoz bann soumisyon online dan tou le de zafer kriminel e sivil, osi byen ki bann peyman online pou lezot servis zidisyer.

An regardan lavenir, Zidisyer i annan pour bi kontinyen adopte teknolozi dan lezot domenn pour ranforsi lefikasite ek aksesibilite. Plan pe ganny fer pou enplimant bann sistenm file elektronik ki pou ede avek bann prosesis zesyon ka e redwir retar dan bann prosedir lakour. an plis, bann *hearing* virtyel i kapab vin pli komen. Zidisyer in enplimant plizyer program avek bi amelyor akse avek lazistis. Sirtou dan nou zefor pou senplifye bann prosesis legal e redwir kou asosye avek bann aksyon legal, pou fer li pli fasil pou bann endividi rod rekour. Sepandan, napa nanryen ki kapab ranplas akse fizik par bann sitwayen avek en lakour lalwa modern dan zot kominote. Avek sa an tet nou anvizaze fer renovasyon e reouver Lakour Mazistra La Digue sa lannen. Antretan nou servis Zidisyer pou La Digue pe ganny donnen kot lakour Praslin. Dan menm lalinny, nou ganny bokou ankouraze par lefe ki Lakour Anse Royale pou evantyelman bouz dan sa nouvo *Government House* ki pou ganny konstrir Anse Royale, ki pou soulaz bokou serten bann defi ki nou pe fer fas avek kot nou landrwa aktyel Anse Royale.

2. Servis Led Legal

An rekonesan ki konstrent finansyel i kapab anpes akse avek lazistis, Zidisyer in agrandi son servis led legal. Sa bann servis i ofer reprezantasyon legal gratwit ou pli afordab pou bann ki napa mwayen. Letablisman bann partenarya avek bann lorganizasyon non-gouvernmental (*NGOs*) in ranforsi ankor plis sa bann linisyativ par donn konesans adisyonnèl lo sa drwa. I vre, sepandan, ki i annan en nesesite pou renouvle ladministrasyon e regilasyon sa servis pou

ki i redwir posibilite labi e rekonpans bann ki donn pli byen bann servis legal.

3. Formasyon zidisyer e ranforsman kapasite

Devlopman profesyonnel kontinnyel pou bann Ziz e staff Lakour i esansyel pou mentenir en Zidisyer ki zis e efikas. Zidisyer Sesel in angaz li dan bann program formasyon regilye ki konsantre lo drwa imen, *gender sensitivity*, e bann metod alternative pou rezolisyon bann konfli legal. Sa bann sesyon formasyon i annan pour bi amelyor konpetans bann zofisye zidisyer dan delivre lazistis dan en fason enparsyel. Nou pou kontinnyen finans e angaz avek nou Kolez Zofisye Zidisyer local (*JUCOS*), pour ki nou program formasyon Zidisyer i ganny enplimante kontinyelman. Avek sa antet, JUCOS pe met ansanm en program formasyon formel pour bann Medyater, anliny avek fitir lentrodiksyon ADR dan nou bann prosedir lokal. Nou lans en lapel avek Gouvernman pou konsider pozitivman nou demann pou sipor finansyel pou sa formasyon, vi ki legzistans bann medyater sertifye pou amelyor bokou dispozisyon bann ka dan bann zafer sivil.

Nou konsyan ki ledikasyon e formasyon legal kontinnyel nou bann staff i osi enportan. Nou pou sa lannen siny en Edmemwar avek *UNISEY* pou ofer en Kour Paralegal Avanse nou bann staff. Sa formasyon, ki pou komanse konmansman sa lannen, pou al pou plizyer mwan. I rod fason pou donn plis konesans ek konpetans legal nou bann enterpret, stenografer, orderlies, e lezot ankor, en keksoz ki pou enpakte pozitivman lo zot servis. Nou swete met sa kour a dispozisyon anyelman pou maksimonm staff, a kondisyon ki Gouvernman i zwenn nou lekspektasyon pou allocate sifizaman Bidze pou sa demann.

4. Kanpany Sansibilizasyon Piblik

Pour promouvwar konprezon drwa e responsabilite legal parmi bann sitwayen, nou fer bann kanpany sansibilizasyon piblik. Sa bann linisyativ i enkli bann latelye, seminar, e bann lenformasyon ki ganny distribye atraver diferan medya. Par edik piblik lo zot drwa anba lalwa, Zidisyer i promot en kiltir rann kont e ankouraz bann endividi pou rod lazistis.

Parey monn mansyonnen avan, Alternative Dipute Resolution (*ADR*) ouswa sistenm legal alternative pou rezourd konfli I bann mekanizm alternativ pou rezourd bann problem legal i bezwen ganny konnen par piblik an zeneral. Sa lannen, nou annan lentansyon sansibiliz piblik dan sa domenn.

Nou bann sesyon, bann mock trials e *hot seat* Sef Ziz, ki nou fer pour bann etidyan a lokazyon Lafet Zanfán, in aprezan vin en levennman anyel, e nou annan lentansyon gard li anmars dan bann lannen ki pe vini. I en tel lankourazman pour nou vwar nivo lantouzyasm ki nou zenn zenerasyon in montre dan nou sistenm lazistis.

Koman bann manm zidisyer, nou annan en responsabilite enportan pou enterpret e aplik lalwa dan en fason zis e enparsyel. Nou bann desizyon i annan bann konsekans profon ki afekte lavi e form lasosyete. Dan sa domenn, nou bezwen reste vizilan kont bann prezidis—ki swa zot konsyan oubyen enkonsyan—ki kapab enfliyans nou zizman. Nou bezwen esey reflekte diversite nou nasyon dan nou lakour e nou desizyon, fer sir ki sak lavwa i ganny ekoute. En zizman i bezwen ganny zistifye par lalwa e bann fe, pou

ki bann itilizater lakour i santi ki lazistis pa zis ganny fer me i ganny war pe fer.

5. Laspe Lazistis

Lazistis i osi souvan ganny persevwar koman en konsep abstre, me i profonman tanzib dan son lenpak lo bann endividi dan nou kominote. I esansyel pou rekonnèt ki lazistis i pa zis responsabilite bann ziz oubyen avoka; i osi en lobligasyon partaze parmi tou sitwayen. Sakenn de nou i zwe en rol esansyel pou promot en lanvironman kot lazistis i dominan. Anmezir ki nou anbark lo sa nouvo lannen zidisyer, annou reafirm nou langazman pou asire ki lazistis i aksesib pou tou dimoun, pe enport zot lorizin oubyen sirkonstans.

6. Langazman kominoter

Lazistis osi pa kapab egziste an izolasyon; aköz I ganny aplike dan bann kominote. Alor, mon demann tou bann parti prenan—avoka, travayer sosyal, edikater, e sitwayen—pou angaz zot aktivman dan bann dyalog lo lazistis. Nou bezwen travay an kolaborasyon pou idantifye bann baryer ki anpes endividi ganny akse avek resours legal e sistenm sipor. Nou bezwen fer sa par promot bann partenarya avek bann lorganizasyon kominoter e bann lasosyasyon piblik, nou kapab kree bann semen pou bann ki santi zot marzinalize oubyen san drwa. Menm si nou pe montre bann rezilta o dan bann lendeks kot i konsern akse avek lazistis, i reste bokou pou fer pou donn akse avek lazistis bann manm pli vilnerab dan nou sosyete. Parfwa mon santi ki sa mazorite ki silansye i ganny enfliyanse par retorik en minorite, pa aköz sa i fer bokou sans, me senpleman aköz zot napa sa baz konesans pou prezant zot prop pwennvi.

7. Ledikasyon koman en zouti pou lazistis

Ledikasyon i zwe en rol esansyel dan promosyon lazistis. I donn pouvwar bann endividi avek konesans lo zot drwa e responsabilite anba lalwa. Alor, mon demann bann lenstitisyon edikasyonnel pou enkorpor ledikasyon sivik e lgal dan zot program letid pou ki bann fitir zenerasyon i konpran non selman zot drwa me osi zot responsabilite koman bann partisipan aktiv dan en demokrasi. En sitwayennte enformen i esansyel pou en sosyete ki zis. Zidisyer lo son kote pou kontinyen fer son program edikasyonnel lo son lakour e prosedir avek piblik an zeneral e pou kontiyen dan son enteraksyon edikasyonnel avek lazenes.

8. Nesesite pou reform dan bann prosedir legal

Anmezir ki nou reflexir lo lefikasite nou sistenm zidisyer, i vin deplizanpli kler ki reform i neserer pou asire ki lazistis i ganny delivre dan en fason efikas e ekitab. Bann prosedir legal tradisyonnal i souvan kapab konplike, long, e inaksesib pou bokou endividi ki pe rod rezolisyon zot prpblenm. Dan sa konteks, nou bezwen met lanfaz lo lenportans reform sa bann prosedir pou ranforsi akse avek lazistis.

En fason enportan pou reformen i dan lentegrasyon bann mekanizm rezolisyon aternativ bann konfli (ADR) dan nou prosedir, tel ki medyasyon. Medyasyon i ofer en lapros kolaborativ kot bann parti i kapab angaz zot dan en dyalog konstruktif fasilite par en trwazyenm parti ki emparsyal. Sa proses pa zis soulaz fardo lo nou lakour me i osi donn pouvwar bann endividi pou pran en rol aktiv dan rezourd zot bann diskisyon.

Nou demars pou fasilite akse efikas avek lazistis par nou sitwayen in fer nou remazin lo nou bann prosedir. I kler ki i annan en neserite pou redwir bann prosedir arkaik ki konplike e pran bokou letan dan domenn prosedir kriminel e sivil, anmenmtan ki mentenir drwa pou en fair hearing. Tro bokou letan i ganny gaspiye dan lakour pe deal

avek bann size ki pa relevan. Se dan sa loptik ki nou'n rezournd pou entrodwir bann hearing preliminar ki pou permet lakour minimiz/diminiy bann size an kontansyon ant bann parti. Sa i ava fer letan prose ek hearing vin pli kourt. Sa pou ganny fer swivan azisteman lezislatif.

9. Benefis medyasyon

Medyasyon i prezant plizyer lavantaz lo prose legal tradisyonnèl:

- **Redwir kou:** Bann prosedir legal i kapab vreman ser pou bokou endividi. medyasyon i tipikman kout pli ba ki bann prose ankour, ki fer li pli aksesib pou bann ki annan resours finansyel limite.
- **Redwir letan:** Sistèm lakour i souvan fer fas avek bann backlog enportan, ki anmenn bann retar prolouze dan rezolisyon bann ka. medyasyon i kapab akseler sa prosesis, les bann parti ariv lo bann lagreman pli vit e efektivman.
- **Prezervasyon bann relasyon:** Kontrèman avek prose legal adversyel, ki kapab agrav bann konfli, medyasyon i promot rekonsilyason ek konprezon ant bann parti. Sa lapros i partikilyèman benefisyel dan bann ka ki enkli lafanmir oubyen bann ka biznes kot bann relasyon kontinyel i esansyel.
- **Pourvwar ek Kontrol:** Medyasyon i les bann parti annan plis kontrol lo rezilta konpare avek zizman en ziz ankour. La bann endividi i kapab partisip aktivman dan kreasyon bann solisyon ki reponn a zot bezwen e lekspektasyon spesifik olye ki bann desizyon i ganny enpoze lo zot.

Pou realiz sa bann reform, nou bezwen ankouraz en ladopsyon medyasyon pli larz dan nou kad legal. Sa i demann ki :

- **Formasyon ek Ledikasyon:** Bann profesyonnel legal i bezwen resevwar formasyon dan bann teknik medyasyon e stratezi rezolisyon konfli pou zot kapab efektivman fasilite sa bann prosesis.

- **Kanpany Sansibilizasyon Piblik:** Nou bezwen enform sitwayen lo zot opsyon konsernan medyasyon koman en alternativ pou prose legal par sansibiliz dimoun lo son bann benefis.
- **Sipor Lezislatif:** Bann ki fer Polisi i devret konsider met anplas bann lalwa ki promot medyasyon koman en metod favorab pou rezourd bann diskisyon atraver diferan sekter—ki swa lalwa lafanmir, prose sivil, ou menm bann zafer komersyal.

10. **Lakour Komersyal**

Dan sa menm loptik, avek sipor Gouvernman, sa lannen Zidisyer pou apwent en Ziz Lakour Siprenm pou ekout bann ka ki annan en natir komersyal selman. Sa pou bezwen ganny fer swivan serten azisteman Lezislatif. Nou swete ki sa i ava ed bokou pou akseler bann ka ki enplik sekter biznes avek konsekans kree en meyer lanvironnman biznes e ede dan fasilite fer biznes dan Sesel. En konponan sa nouvo lakour pou medyasyon, ki pou ganny anploye koman en zouti pou *fast track* bann prosedir.

11. **BAR Council/ Konsey Avoka**

Egzakteman 1an pase mon ti dir ki regilasyon profesyon legal i osi reste en defi, e bokou dimoun i ankor santi ki nivo disiplin e efikasite serten avoka i bezwen amelyore. Mon ti osi dir ki nou ti'n soumet en Law Society Bill avek Biro Atorni Zeneral avek bi etabli en konsey endepandan pou sirvey bann aktivite profesyonnel bann avoka. Mon konstate ki Lofis Prokirer Zeneral in fer bann konsiltasyon nesese avek bann *stakeholder's* e ki serten progre in ganny fer. Sepandan, mon pa satisfè avek progre lo sa size. Nesesite pou rann kont I fer ki I nesese pou annan en konsey legal ki obligatwarman enkli tou bann pratikan legal, me pa zis serten avoka. En konsey ki pou annan lobzektiv **rezir** e aplik kondisyon obligatwar pou bon fonksyonman sa profesyon.

KONKLIZYON

Pou terminen, mon ti a kontan fer en refleksyon lo bann lakonplisman enportan ki Lakour Siprenm Sesel in akonpli pandan sa dernyen lannen. Nou langazman pou defann lazistis e asir prensip *Rule of Law* in san ses. Nou'n enplimant plizyer reform avek sikse ki annan pour bi amelyor lefikasite zidisyer, enkli lentrodiksyon bann sistenm zesyon ka nimerik ki performan ki'n ranplas nou bann prosesis fizik e amelyor akse avek lazistis pour tou sitwayen. An plis, nou zefor dan promosyon ledikasyon legal e sansibilizasyon piblik lo drwa ek responsabilite in promot en sosyete pli enformen, ki esansyel pou en demokrasi prospere.

Sepandan, nou bezwen osi rekonnet bann defi ki devan nou. Konpleksite bann ka ki pe ogmante, ansanm avek resours limite, i poz en lobstak enportan pour nou misyon. An plis, nou fer fas avek bann size kontinyel relye avek konfyans piblik dan Zidisyer, ki demann langazman kontinyel nou sistenm e latransparans dan nou sistenm lakour e en legzaminasyon konsyans sakenn de nou.

Anmezir ki nou bouz devan dan 2025, i enportan ki nou adres sa bann defi direkteman anmenmtan ki nou batir lo nou bann sikse. Mon ti a kontan profit sa loportinite pou eksprim mon rekonesans sener anver tou bann parti prenan dan sistenm lazistis—ziz, avoka, staff lakour, lazans ki ranforsi lalwa, medya e lorganizasyon sosyete sivil; e sa de lezot brans gouvènmman —pour zot sipor ek dedikasyon san ses. Zot kontribisyon i enportan pou asire ki nou soutenir lazistis dan en fason efektiv e zis.

Annou reste angaze dan nou bann valer debaz, lentegrite, lazistis, e enparsyalite, anmezir ki nou navige sa lannen dan nou kapasite

profesyonel ou personel. Ansanm avek tou parti prenan dan kominote legal e lasosyete an zeneral, mon annan konfyans ki nou kapab kontinnyen ranforsi nou sistenm zidisyer pou zenerasyon fitir.

Mon osi remersye Ziz Carolus ek son lekip organizater sa seremoni, brass band; la koral e lezot dimoun kin donn en koud men e fer en travay formidab pou fer li vin en sikse.

Mersi pou zot latansyon e sipor dan nou demars pou fer en Sesel ki zis e ekitab kot lazistis I vin responsabilite sa kenn de nou.

Mon swet zot to e bonn ane legal 2025.

Mersi.

Sef Ziz
La Kour Siprenm
10/1/25